

16e jaargang
nummer 3
maart 1980

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

*Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.*

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad

Postgiro 307695

Zorgen van het Amerikaanse ondernemersdom.

I S D E " E N G E L S E Z I E K T E " T Y P I S C H E N G E L S ?

Berichten dan wel beschouwingen over de zogenaamde "Engelse ziekte" komt men zowel in Nederlandse als in andere continentale dagbladen regelmatig tegen. Weliswaar worden de oorzaken van het verschijnsel daarin niet of nauwelijks aangeroerd, maar de symptomen ervan worden des te uitvoeriger en in de schrilste kleuren geschilderd:

- een hand over hand toenemen van het aantal "wilde" stakingen;
- een alle ekonomen en managers verontrustende, voortschrijdende daling van de arbeidsproduktiviteit;
- toenemend absentisme, gepaard gaande met
- een zich binnen de arbeidersbevolking voltrekkende mentaliteitsverandering die ertoe leidt, dat hetzij bedrijfsresultaten, hetzij de "nationale volkshuishouding" haar hoe langer hoe onverschilliger laten.

Doet die "Engelse ziekte" zich uitsluitend in Groot-Brittannië voor? Het antwoord op deze voor de hand liggende vraag, die praktisch nooit gesteld wordt, luidt: neen! De Britse situatie verschilt vrijwel niet van die in de Verenigde Staten, die na de eerste wereldoorlog de belangrijkste industriële mogendheid zijn geworden. Men zou dan ook met evenveel recht van een "Amerikaanse ziekte" kunnen spreken als van een "Engelse ziekte".

Amerikaanse sociologen hielden zich al met de "wilde" stakingen bezig kort na het einde van de tweede wereldoorlog 1), dat wil zeggen op een veel vroeger tijdstip dan hun niet minder bezorgde vakgenoten in Europa. In de jaren '50 schreef Ed Townsend, toentertijd stafmedewerker van de in Boston verschijnende "Christian Science Monitor", over hetzelfde onderwerp

---

1) Artikel "Beschouwingen over wilde stakingen" ("Reflections on Wildcat Strikes") van Jerome F. Scott en George C. Homans in de "American Sociological Review" van juni 1947.

voor de lezers van dit serieuze elite-dagblad. Omstreeks dezelfde tijd verscheen er in de Verenigde Staten ook een van de eerste studies over dit soort stakingen in boekvorm 2). Sindsdien zijn aan de andere kant van de Atlantische Oceaan de onofficiële stakingen in snel tempo aanzienlijk in aantal toegenomen, speciaal in het laatste tiental jaren.

Een grootscheepse en aanhoudende daling van de arbeidsproductiviteit houdt de Amerikaanse fabrikanten- en zakenwereld niet minder uit de slaap dan die in Groot-Brittannië. Zij werd voor het eerst duidelijk zichtbaar in 1974 toen de gemiddelde produktiviteitstoename gelijk nul was. Daarna wisselden korte perioden van geringe produktiviteitsvermeerdering af met perioden van een aanzienlijke achteruitgang.

Op 30 mei 1979 was in een bericht van Associated Press sprake van een "scherpe teruggang van de arbeidsproductiviteit". Het Amerikaanse ministerie van arbeid stelde vast, dat deze teruggang in het eerste kwartaal van dat jaar groter was dan in enig ander tijdvak na '74. Op 31 juli '79 meldde de "Washington Post", dat de produktiviteitsdaling in het tweede kwartaal de grootste was sinds 1947. Op 29 november j.l. verklaarde Associated Press, dat de produktiviteit in de U.S.A. nog steeds terugliep. In maart van het vorige jaar noemde het tijdschrift "The Office" "de voortdurende produktiviteitsvermindering een van de ernstigste problemen in dit land". De "Personnel Journal" besteedde in juli 1979 ook al aandacht aan de "lage produktiviteit". Op 4 juni '79 konstateerde 't weekblad "Time" dat "de arbeidsproductiviteit in de Verenigde Staten" na verscheidene jaren van achteruitgang een dieptepunt bereikt had. Op 1 oktober j.l. zette de redactie van "Business Week" uiteen "Waarom het niet gemakkelijk zal zijn de produktiviteit op te voeren". Medio oktober rapporteerde een bedrijfsadviesbureau dat de gemiddelde Amerikaanse arbeider slechts gedurende 55% van zijn werktijd produktief was.

Wat het absentisme betreft: op 3 juli 1978 noemde "U.S. News & World Report" het "een oud probleem, dat ernstiger wordt". In de loop van 1979 werd er in Amerikaanse ondernemers-vakbladen het ene artikel na het andere aan gewijd. Eind april van dat jaar publiceerde het ministerie van arbeid cijfers over het sterk stijgende personeelsverloop.

Dat er ook bij de Amerikaanse arbeidersklasse sprake is van een soortgelijke mentaliteitsverandering als bij de Britse is de enig mogelijke konklusie uit al hetgeen daaromtrent in de U.S.A. werd en wordt gepubliceerd. Twee onderzoekers, Carper en Naisbett, verklaarden begin november 1979, dat de "ontevredenheid met het werk een punt had vereikt, waarop arbeiders weigerden te werken en er zelfs toe overgingen te saboteren". Tot de door hen genoemde gevallen van sabotage behoren bijvoorbeeld de vernielingen die in november 1978 werden aangericht in drie elektrische generatoren van een grote stuwdam in de staat Washington, alsmede het verzet van 4.000 Chrysler-arbeiders tegen een tijdelijke sluiting van de fabriek in Detroit waarbij, tijdens een uitbarsting van woede, van juist gereedgekomen nieuwe auto's het dak van kunststof werd stukgesneden, de ruiten werden verbrijzeld en de elektrische bedrading werd vernield. Het waren allerm minst op zichzelf staande gebeurtenissen, maar wel natuurlijk de meest extreme. In september van het vorige jaar schreef "Time", dat de voormalige werklust van de Amerikaanse arbeider "zowat even dood was als de republiek van Wei-

---

2) Alvin W. Gouldner, "Wildcat Strike", New York 1954.

mar".

In juni 1979 besprak het blad "Business Week" de resultaten van een onderzoek, dat was ingesteld door een studiegroep van de universiteit van Michigan. Daaruit bleek, dat de arbeiders hoe langer hoe ontevredener werden met hun werk en met hun werkomstandigheden. Vorig jaar maart besprak het blad "U.S. News & World Report" het verschijnsel van de "verspilde arbeidstijd"; in april becijferde een funktionaris van het arbeidsbureau in Philadelphia, dat tengevolge van door de arbeiders van de baas "gestolen" arbeidstijd de ekonomie een jaarlijkse schade leed van \$ 80 biljoen.

Parallel met dit alles zijn er in de Verenigde Staten ontwikkelingen aan de gang die de heersende klasse met even grote zorg vervullen. Een ervan is de toenemende onverschilligheid voor de politiek, een ander 't passieve - en soms aktieve - verzet tegen het traditionele onderwijs. In 1978 verscheen er in de V.S. een boek onder de veelzeggende titel "Waar zijn alle kiezers heen?"; 't jaar daarop kwam er een soortgelijke studie uit, getiteld "De lege stembus". Zoals men begrijpen zal hielden de schrijvers ervan zich bezig met de gestage daling van de opkomst bij verkiezingen. Zij waren vooral getroffen door het feit dat de jonge kiezer - die tussen 18 en 20 - méér verstek liet gaan dan de oudere. Van de stemgerechtigden in deze leeftijdsgroep verscheen in 1972 slechts 48% aan de stembus. Daarna echter daalde dit percentage nog aanmerkelijk: in 1976 38%; in 1978 20%.

Van wat men "de krisis in het onderwijs" pleegt te noemen getuigen een toenemend aantal spijbelgevallen, de voortdurend grotere agressie tegen leerkrachten en de - daarmee verband houdende - afnemende roeping voor het onderwijzersvak.

Veel van het bovenstaande en van wat hieronder nog volgt hebben wij ontleend aan een omvangrijk opstel waarin John Zerzan - geen volslagen onbekende voor onze lezers 3) - de balans opmaakt van de jaren '70 en een prognose geeft voor de jaren '80. Het door ons vermelde vormt slechts een uiterst beperkte keuze uit een overstelpende hoeveelheid uitspraken en konstateringen die door hem uit de Amerikaanse pers worden geciteerd. Het materiaal dat hij met kennelijke vlijt heeft verzameld laat er geen enkele twijfel over bestaan, dat in "het land van de onbegrensde mogelijkheden" de ultramoderne produktiemethoden en manipulatietechnieken een steeds grotere frustratie tot gevolg hebben gehad, een frustratie die er mede toe heeft bijgedragen, dat - zoals de "San Francisco Chronicle" vorig jaar opmerkte - zich bij de arbeidende bevolking steeds meer verschijnselen voordoen; niet alleen van vermoeidheid, maar ook van nerveuse overspanning. Zij gaan gepaard met een stijgend alcoholgebruik, een toenemend gebruik van kalmerende middelen en een groeiend vandalisme. Om maar te zwijgen van de toenemende kriminaliteit en het steeds groeiend geweld.

Onderwerpt men dat vandalisme, die "misdadigheid" en dat geweld aan een nadere beschouwing, dan blijkt dat het in een zeer groot aantal gevallen gaat om uitbarstingen van blinde woede tegen de bezittenden, om een dalend respect voor de private eigendom, om diefstallen in de bedrijven en om geweldadigheid bij protestdemonstraties en stakingsakties. Wat wij meer dan eens gekonstateerd hebben in beschouwingen over de situatie in Groot-

---

3) In "Daad en Gedachte" van juni 1977 publiceerden wij de vertaling van zijn artikel "Wie vermoordde Ned Ludd?", dan handelt over de Engelse machinevernielers.

Brittannië - namelijk dat de arbeiders er hoe langer hoe meer blijk van geven, dat zij er een andere moraal op na houden dan de burgerlijke - dat geldt al evenzeer voor de Verenigde Staten.

Dat de Amerikaanse heersende klasse en het Amerikaanse ondernemersdom ijverig naar middelen speuren om aan de "Engelse ziekte" een halt toe te roepen, spreekt vanzelf. Het is buitengewoon interessant om te zien, wát er als geneesmiddel wordt aanbevolen en welke methoden er worden gehanteerd.

De eerste vraag, die zich de rond het ziekbed van de Amerikaanse samenleving verzamelde dokters stellen, luidt: hoe komt het, dat de Amerikaanse arbeiders zich zó gedragen als ze doen? Het vrijwel eensluidende antwoord is, dat de vakbonden een te geringe greep hebben op hun leden. In de kringen van het Amerikaanse bedrijfsleven bestaat er geen enkele twijfel over dat het de voornaamste taak van de vakbeweging is om het ondernemersdom te voorzien van een gedisciplineerde arbeidskracht. In mei van het vorige jaar verscheen er in het tijdschrift "Fortune" een artikel, waarin onder meer gesteld werd, dat een sterke vakbond de beste garantie vormde tegen "chaos".

Op een in november j.l. gehouden bijeenkomst van managers bleek onder de aanwezigen het sterke gevoel te heersen, dat de Amerikaanse vakbeweging in de jaren '80 steeds meer moeite zal hebben om haar leden in het gareel te houden. Om aan die moeilijkheid het hoofd te bieden en om paal en perk te stellen aan de aanspraken van de arbeiders op grotere invloed en zeggenschap staan volgens de "deskundige" woordvoerders van het ondernemersdom twee wegen open die beide moeten worden bewandeld: er dienen nieuwe industriële verhoudingen te worden geschapen, die de schijn wekken van meer medezeggenschap en grotere verantwoordelijkheid van de basis; er dient daarnaast een nauwere en goed stevig georganiseerde samenwerking tot stand te komen tussen het bedrijfsleven en de vakbeweging. Dat de Amerikaanse vakbeweging van een dergelijke nauwere samenwerking allerminst afkerig is, bleek in het voorjaar van 1979 uit een door vakbewegingskader samengesteld rapport. Uit andere publikaties, later in 1979 verschenen 4), valt onmiskenbaar af te leiden, dat de (nog) nauwere samenwerking tussen vakbeweging en bedrijfsleven bezig is van de grond te komen.

Voor het Amerikaanse kapitalisme (en niet minder voor de Amerikaanse vakbeweging) zijn nieuwe regels voor de industriële verhoudingen en innige samenwerking tussen ondernemersdom en vakorganisaties een onontkoombare noodzaak. Dat een ingediend wetsontwerp, waarmee een hervorming van de industriële verhoudingen werd nagestreefd, aan het eind van de jaren '70 door het Amerikaanse Congres verworpen werd, is de daarvoor verantwoordelijke politici 5) door het Amerikaanse bedrijfsleven dan ook niet in dank afgenomen. In diverse commentaren werd opgemerkt dat zij te weinig begrip en te weinig waardering hadden voor de voordelen die de vakbeweging opleverde zowel voor de maatschappij in haar geheel als voor 't bedrijfsleven.

---

4) John Zerzan somt er een hele reeks van op.

5) Kennelijk waren deze Amerikaanse politici het slachtoffer van soortgelijke misverstanden omtrent de vakbeweging als waarvan de Britse Conservatieven blijk gaven toen zij de vele "wilde" stakingen daaraan toeschreven dat de bonden teveel macht zouden hebben.

De wet was ontworpen om "de hefboom te versterken met behulp waarvan de vakbonden nieuwe leden konden werven en nieuwe machtsposities zouden kunnen veroveren". Dat de tegenstanders van deze wet de zege hadden behaald werd als iets rampzaligs aangeduid omdat "het bedrijfsleven dringend behoefte had aan de voorgestelde hervorming, wilde men voorkomen dat de arbeidsverhoudingen in de jaren '80 nog slechter werden dan ze al waren en omdat de vakbeweging alle mogelijke steun verdiende" 6).

Maar al lieten de politici het in dit opzicht afweten, steun voor de vakbeweging van de kant van de overheid was er niettemin in stijgende mate. In de loop van 1979 heeft het Amerikaanse Hof van Appel in geschillen tussen vakbondsleden en de vakbonds-bureaucratie meermalen ten gunste van de bureaucratie beslist. In januari stelde dit Hof de president van de bond van elektriciëns in het gelijk, toen het ging om de vraag of de statuten van deze organisatie hem het recht gaven akkoorden met de ondernemers af te sluiten zonder dat deze de goedkeuring van de leden behoeften. In maart besliste het Hof dat de bond van automobielarbeiders niet verplicht was om van iedere besteding van de vakbondsgelden rekenschap af te leggen. In dezelfde maand besliste een dergelijk Hof in de staat New York dat een bepaalde vakbond terecht een shopsteward geroyeerd had, die het bondsbeleid had gekritiseerd. Het is, zo luidde de motivering van deze uitspraak, "de plicht van een shopsteward om de politiek van het bestuur ten uitvoer te leggen en niet om de meningen te verkondigen van de leden die hem gekozen hebben". In de zomer behandelde een dergelijk Hof de klacht van een vakbondslid, dat de bestuurders bepaalde grieven van hem onvoldoende hadden onderzocht. Hoewel de Amerikaanse wet bepaalt, dat een klacht behoorlijk moet worden nagetrokken en dit in het onderhavige geval kennelijk niet gebeurd was, verklaarde het Hof dat een veroordeling van de bondsbestuurders onwenselijk was, aangezien daarmee de tegenstellingen binnen de vakbond zouden worden verscherpt, wat op zijn beurt weer een gevaar zou vormen voor "vreedzame arbeidsverhoudingen".

Ook op andere wijze is in de Verenigde Staten bijgedragen tot een vergroting van het gezag van de vakbeweging over haar leden, namelijk door de uitbreiding van het aantal en de soort van personen die onder de bepalingen van kollektieve kontrakten vallen. Dat geschiedde niet enkel met grote instemming van de betrokken bonden, maar ook vanzelfsprekend met grote instemming van de betrokken ondernemers.

Natuurlijk streeft de vakbeweging zelf ook naar vergroting van haar macht (over de leden, wel te verstaan). Het middel daartoe is de fusie die grotere organisaties in het leven roept. In kranten en tijdschriften van het managerdom worden dergelijke fusies afgeschilderd als een stap op weg naar "grotere arbeidsrust" omdat grotere bonden op landelijk niveau zouden kunnen onderhandelen.

Spraken wij zojuist over rechterlijke uitspraken ten gunste van de vakbonds-bureaucratie, daaraan moet nog worden toegevoegd, dat het nog vaker voorkomt dat de rechter klachten van arbeiders in het geheel niet in behandeling neemt. Deze gedragslijn heeft de instemming van een overheidslichaam als de National Labor Relations Board (de landelijke raad voor arbeidsverhoudingen), waarvan twee leden, de heren Pennello en Truesdale, in de loop van vorig jaar te kennen gaven, dat men "bij de vakbonden niet te-

---

6) Artikel in "Harvard Business Review" van mei-juni 1979.

veel over de schouder moest gluren".

John Zerzan maakt in zijn opstel duidelijk dat tengevolge van dit alles de tegenstelling tussen de arbeiders en de vakbeweging voortdurend groter wordt, dat met andere woorden 't middel met behulp waarvan men de "Engelse ziekte" onder de knie probeert te krijgen, de "Engelse ziekte" juist in de hand werkt. In maart '79 signaleerde de beurskrant Wall Street Journal een groeiende ontevredenheid onder de vrachtwagenchauffeurs. Dezelfde maand nog meldde een rapport van de National Labor Relations Board, dat bij vakbondsverkiezingen de besturen de leden steeds minder vaak naar hun hand weten te zetten. In 1968 gebeurde dat nog in 57% van de gevallen maar nu niet vaker dan in 46%. Een periodiek op het gebied van het arbeidsrecht - het Labor Law Journal - stelde in april 1979 vast dat in de laatste tien jaar de vakbondsleden steeds vaker zich niet gebonden achten door kollektieve kontrakten die door "hun" onderhandelaars zijn afgesloten. In juni wees een opinie-onderzoek uit, dat de waardering van de arbeiders voor de vakbeweging geringer was dan ooit tevoren in 43 jaar.

Op het eerste gezicht, aldus John Zerzan, schijnt dit in strijd te zijn met de groeiende sympathie voor de vakbeweging in de zuidelijke en de zuidwestelijke staten. Maar dat zijn staten waar tot dusver de organisatiegraad laag was en de vakbeweging weinig invloed had, waar de arbeiders derhalve met de vakbeweging weinig ondervinding hebben opgedaan. Die konklusie werd op 6 okt. j.l. ook getrokken door het "Wall Street Journal", die er de tanende sympathie voor de vakbeweging in die staten waar zij sinds jaar en dag invloed heeft, tegenoverstelde.

Aan het eind van zijn uiteenzettingen keert John Zerzan zich tegen de traditionele linkerzijde, die het konflikt tussen de Amerikaanse arbeiders en de Amerikaanse vakbeweging beschouwt als een teken, dat de Amerikaanse arbeider geen oog heeft voor zijn belangen en dat het "hopeloos" met hem is gesteld. In werkelijkheid, zo betoogt hij, vindt men in het optreden van de Amerikaanse arbeiders de kiemen van een zelfstandige beweging van de werkers zélf. Dat de linkerzijde dat niet ziet en niet wil zien, komt doordat deze zelfstandige beweging der arbeiders iets totaal anders vertegenwoordigt dan wat de zogenaamde linkerzijde voor de geest zweeft. Overigens is John Zerzan zich ervan bewust, dat de groei van deze "zelfstandige beweging der arbeiders" een moeizaam proces is. Niettemin is ook een moeizaam proces een realiteit. En realiteiten blijven ook dan bestaan wanneer men er de pgen voor sluit. Eén van die realiteiten is duidelijk deze, dat de zogenaamde "Engelse ziekte" noch typisch Engels noch typisch Amerikaans is, maar gekarakteriseerd dient te worden als een "ziekte" van het kapitalisme.

=====
Het komt er niet op aan, wat deze of gene proletariër of zelfs heel het proletariaat zich voorlopig als doel voorstelt. Het gaat er om, wat het proletariaat is, en wat het dienovereenkomstig historisch beschouwd gedwongen is te doen.

(KARL MARX, "De heilige familie").
=====

E E N P A A R N O T I T I E S B I J H E T G E D I N G

T E G E N D E R O T T E R D A M S E S L E P E R S

Op dinsdag 29 januari hebben negen sleepers van Smit Internationale in Rotterdam terecht gestaan wegens - door het openbaar ministerie als ontoelaatbaar beschouwde - handelingen, gepleegd op de avond van de 3e oktober tijdens de jongste havenstakingen. Zeven van hen behoorden tot de groep stakers die met de havenduwboot Neptunus 11 in de Waalhaven naar de met onderkruipers bemande sleepboot Smit Duitsland was gevaren, die op dat moment bezig was de kleine bulkcarrier Asia Momo naar boei 99 te brengen en die daarbij werd geassisteerd door de sleepboot Horsey van de sleepbootonderneming Van Ommeren. Met de Neptunus 11 werd de tros van de Horsey stukgevoerd en vervolgens werd de Smit Duitsland geënterd en teruggebracht naar de Willemskade. Twee sleepers moesten zich verantwoorden omdat zij met hun auto waren ingereden op een politie-afzetting.

In haar requisitoir heeft de Rotterdamse officier van justitie, mevrouw mr. A.G. Korvinus, gesproken van "een ernstige inbreuk op de rechtsorde", die naar haar mening niet ongestraft mocht blijven. Met die zienswijze heeft, zoals men weet, de Rotterdamse rechtbank zich verenigd. Lijnrecht tegenover dit standpunt stond de opvatting van een aantal politici (Kamerleden van de CPN, de PvdA, D '66, PPR en PSP), dat er bij minister De Ruiter van justitie tevergeefs op aandrang dat hij de officier zou vragen van vervolging af te zien. En niet alleen politici deden dat. Ook een honderdtal juristen heeft er, in een brief aan de bewindsman, blijk van gegeven, met de Rotterdamse officier volstrekt van mening te verschillen.

Voor zover wij het aan de hand van - niet altijd even duidelijke - krantenberichten hebben kunnen vaststellen, werd er zowel door de politici als door de juristen aangevoerd, dat een strafvervolging alleen maar nadelige gevolgen zou kunnen hebben voor de maatschappelijke verhoudingen in het algemeen en voor de rust in de Rotterdamse haven in het bijzonder. Op dat argument heeft mevrouw Korvinus geantwoord, dat eventuele nieuwe onrust "niet de barometer mag wezen, waarop het strafrecht zou moeten worden gebaseerd". Mr. W. Bekenkamp, een van de verdedigers, heeft daarop gereageerd met de opmerking, dat "het in sommige gevallen zeer verstandig kan zijn om van vervolging af te zien".

Wij willen bij deze hele gang van zaken een paar notities maken. Bij voorbaat wijzen wij er echter nadrukkelijk op, dat wij de vraag of afzien van vervolging verstandig zou zijn geweest of niet, geheel buiten beschouwing zullen laten. Het ligt niet op onze weg, menen wij, het openbaar ministerie adviezen te verstrekken omtrent datgene, wat - gelet op het belang van de heersende klasse (want daar komt het op neer) - 't verstandigste zou wezen of gewenst zou zijn. Ons gaat het om iets geheel anders, om een interpretatie in de eerste plaats

Om mee te beginnen: wij zijn het volkomen eens met mevrouw Korvinus, dat er sprake is geweest van een inbreuk op de bestaande rechtsorde. In hoeverre tijdens de strafzaak het waarom van die inbreuk aan de orde is gekomen, weten wij niet. In geen krantenverslag - noch in die van het lokale "Rotterdams Nieuwsblad", noch in landelijke dagbladen als "De Volkskrant", "Het Parool" of de "Nieuwe Rotterdamse Courant" - hebben wij daaromtrent ook maar iets gevonden. Wij hebben weliswaar gelezen, dat mevrouw Korvinus

"oog heeft voor de sociale verhoudingen", dat de rechtbank er "begrip voor heeft, dat de spanningen tijdens een staking hoog kunnen oplopen" en dat een van de verdedigers - mr. W. van den Bos - van de tenlaste gelegde handelingen verklaarde dat zij "spontaan waren opgekomen als gevolg van frustrerende ervaringen de dagen ervoor". Maar dat soort uitspraken is nietszeggend. Het spreekt vanzelf, dat tijdens een staking de spanningen hoog kunnen oplopen of dat sociale verhoudingen de achtergrond van een dergelijk konflikt vormen. Met dat soort konstateringen wordt niet verklaard, hoe of het komt dat er - vaak genoeg en niet alleen door de Rotterdamse sleepers - in de gegeven sociale verhoudingen bij oplopende spanningen en frustrerende ervaringen inbreuk op de heersende rechtsorde wordt gemaakt.

In 1957 verscheen er een door een achttal vooraanstaande Nederlandse juristen samengesteld rapport, dat in zeer beknopte vorm "wezen en grondslagen van het recht" uiteenzette. In dat rapport stond te lezen, dat het voor elke rechtsregeling een vereiste is dat zij aanvaard wordt door degenen waarop zij van toepassing is, dat wil zeggen dat zij ook in werkelijkheid door de meerderheid wordt nageleefd. Zodra dit niet meer geschiedt - aldus het rapport - ontstaat een spanning tussen de gestelde regel en zijn toepassing. Op een andere plaats in hetzelfde rapport werd opgemerkt, dat "een door rechtsregels te handhaven ordening om aanvaardbaar te zijn (in hoofdzaak) moet overeenstemmen met hetgeen door de mens als rechtvaardig wordt gevoeld" en dat "zich blijkens de ervaring telkens gevallen voordoen, waarin enkelingen of groepen in verzet komen tegen het geldende recht met een beroep op normen, waaraan een groter gerechtigheidsgehalte wordt toegerekend".

Dit laatste nu is precies datgene wat zich bij tal van sociale konflikten voordoet en wat zich ook bij de Rotterdamse sleepbootstaking heeft voorgedaan. De verklaring ervoor is deze, dat de mens die de bestaande rechtsorde als rechtvaardig zou moeten beschouwen in werkelijkheid niet bestaat. De bestaande rechtsorde is de burgerlijke rechtsorde en de mens van het burgerlijk recht is de burger, de citoyen uit de Franse burgerlijke revolutie, die materieel onafhankelijk en persoonlijk vrij is tengevolge van zijn bezit aan, respectievelijk zijn beschikking over produktiemiddelen. Daarnaast staat een andere mens - en hij vormt nu juist de meerderheid - die niet over de produktiemiddelen beschikt en derhalve niet vrij maar afhankelijk is. De burgerlijke samenleving is een klassenmaatschappij en het burgerlijk recht is het recht van de daarin heersende klasse, een recht dat juist als zodanig het klassewezen van de mens niet kent, dat ter bescherming van de sociale werkelijkheid de sociale werkelijkheid negeert en op een fictie zich baseert.

Wanneer bijvoorbeeld de Rotterdamse officier van justitie en de rechtbank met zoveel woorden te kennen geven, dat tegenover de vrijheid tot staken ook de vrijheid om te werken staat en dat derhalve de integriteit van werkwilligen dient te worden gerespekteerd, dan gaan zij daarbij uit van een puur burgerlijk vrijheidsbegrip dat niet strookt met het rechtvaardigheidsgevoel van voor hun materiële belangen opkomende afhankelijke arbeiders. Als in het hierboven genoemde rapport van de vooraanstaande Nederlandse juristen ergens een verband wordt gelegd tussen het recht en de moraal, dan dient daaraan te worden toegevoegd, dat zowel de moraal als de rechtsopvattingen maatschappelijk bepaald zijn en dat in een klassenmaatschappij de rechtsopvattingen van de heersende klasse niet overeenstemmen met die van de onderdrukte klasse en dat arbeiders er een andere moraal op

na houden dan de burgerman.

Arbeiders die strijd voeren voor hun belangen komen vroeg of laat onvermijdelijk in botsing met de burgerlijke orde doordat hún belangen tegengesteld zijn aan het burgerlijk belang. Dientengevolge maken zij al heel snel inbreuk op de bestaande rechtsorde. De normen daarvan zijn niet dezelfde als die welke door hen worden gehanteerd. Dat is het wat de sleepbootstaking en de gerechtelijke nasleep ervan nog eens duidelijk hebben laten zien. Het door de burgerlijke orde beschermde recht op onderkruipen is in de ogen van stakers 't hoogste onrecht, het in hun ogen gerechtvaardigde optreden tegen "maffers" is een "agressie-delikt" naar de normen van het burgerlijk recht.

Niet altijd - lang niet altijd zelfs - bestaat de inbreuk die strijdende arbeiders op de burgerlijke rechtsorde maken uit wat de burgerlijke wereld als "agressie-delikten" beschouwt. Ook daarvan biedt de Rotterdamse sleepbootstaking een voorbeeld. In de nacht van 5 op 6 september van het vorig jaar bezette een groep van 68 sleepers het kantoor van Smit Internationale. Het is duidelijk, dat een dergelijke bezetting - die in veel gevallen óók een beperking van de vrijheid tot onderkruipen betekent - een aantasting vormt van het zo heilige eigendomsrecht.

Aan de bewuste bezetting van het kantoor van de sleepbootonderneming werd in de vroege morgen van donderdag 6 september een einde gemaakt door de Mobiele Eenheid en tegen de bezetters werd proces-verbaal opgemaakt. Niettemin zullen zij, zo heeft mevrouw Korvinus meegedeeld, niet worden vervolgd. Het openbaar ministerie acht deze inbreuk op de burgerlijke orde daarvoor niet ernstig genoeg.

Waarmee men hier te maken heeft is iets, dat in het rapport van de juristen ook wordt aangeroerd, zij het uitsluitend met betrekking tot de rechter. Zijn invloed, zo heet het daar, moet men niet onderschatten en die invloed is groter naarmate de wettelijke norm minder als levend recht wordt aanvaard. "Stemmen de wetsvoorschriften niet meer overeen met de praktijk, dan verliezen zij aan gezag en dan kunnen zij door de rechtspraak aan de veranderde opvattingen worden aangepast". Dit nu is ook van toepassing op het vervolgingsbeleid. Nog geen vijftien jaar geleden, toen de bedrijfsbezetting voor 't eerst door de Nederlandse arbeidersklasse werd toegepast, werd over deze strijdmethode door de burgerlijke wereld moord en brand geschreeuwd. Sindsdien is zij zó herhaaldelijk toegepast, zozeer tot een gewoonte geworden, dat zij niet meer als een serieuze aantasting van de partikuliere eigendom wordt ervaren. Men zou dat kunnen karakteriseren als een feitelijke overwinning van het proletarisch rechtsgevoel op 't rechtsgevoel van de bourgeoisie, op analoge wijze als Marx eenmaal de wet op de 10-urendag gekarakteriseerd heeft als een overwinning van de proletarische op de burgerlijke economie 1).

Alle rechtsnormen zijn aan verandering onderhevig. Zij worden uitgehouden door de praktijk, dat wil zeggen door de maatschappelijke werkelijkheid. Wanneer geen mens zich aan de wet stoort - de Britse premier Heath heeft het in de jaren '70 tot zijn schade en schande ervaren met zijn wet

---

1) Wij laten hier het onbewijsbaar feit buiten beschouwing, dat de invoering van de 10-urige arbeidsdag niet alleen van belang was voor de arbeiders, maar van minstens zoveel belang voor de bourgeoisie.

op de industriële verhoudingen - dan verliest de wet iedere betekenis; indien zij massaal wordt overtreden is een vervolging van de overtreders een onmogelijkheid.

Bij de strafzaak tegen de Rotterdamse slepers hebben én mevrouw Korvinus én de rechtbank gesteld, dat hierdoor voor de toekomst duidelijk is, dat stakers zich niet zó mogen gedragen als de werknemers van Smit gedaan hebben in de bewuste nacht. Voor het toekomstig gedrag van stakers zegt dat natuurlijk niets. Het zijn niet de rechtsnormen die het menselijk gedrag bepalen, het is omgekeerd het menselijk gedrag, dat bepalend is voor de rechtsnormen. De maatschappij berust niet op de wetten, de wetten berusten op de maatschappij. In een klassenmaatschappij zal steeds de ene klasse terwille van haar materiële belangen datgene doen, wat zij volgens de normen van de andere klasse niet doen mag. Of dat een reactie uitlokt, hetzij van de onderdrukten, hetzij van de onderdrukkers (in de vorm van een rechtsvervolging) is een kwestie van de machtsverhoudingen van het ogenblik.

Hoe massaler het arbeidersoptreden en hoe groter dientengevolge hun machtsontwikkeling, des te groter ook de kans, dat de burgerlijke rechtsnormen niet te hanteren zijn. Dát geeft de doorslag, niet het standpunt van een handvol Kamerleden of van een handvol juristen. In Groot-Britannië zijn in 1972 een paar shopstewards, die weigerden voor het Industriële Hof te verschijnen en die zich daarmee schuldig maakten aan het misdrijf van "belediging van de rechtbank". daarvoor niet vervolgd; vijf shopstewards die in de Pentonville-gevangenis te Londen waren ingesloten omdat ze op onwettige wijze hadden gepost, werden vrijgelaten. Zowel het een als het ander was een gevolg van de machtsontwikkeling door de Britse arbeiders.

In Rotterdam werden de thans veroordeelde slepers uit het huis van bewaring vrijgelaten toen de staking nog in volle gang was en zich - zij het op veel kleiner schaal - voor het huis van bewaring soortgelijke tonelen afspeelden als destijds in Londen voor de Pentonville-gevangenis. In Rotterdam zijn deze stakers na afloop van de staking wél vervolgd, ofschoon het niet-vervolgen één van de kondities was waarop de aktie van de slepers werd beëindigd.

Het verschil tussen de Britse gang van zaken en die in Nederland kan slechts worden verklaard door het verschil in macht dat door de Britse arbeiders en tijdens de Rotterdamse haven- en sleepbootstaking werd ontwikkeld.

- o -

=====
Het nieuwe jaar is al weer enige maanden aan de gang. Vele lezers hebben beseft, dat het dus weer tijd was een bijdrage voor het jaar 1980 over te maken en ze hebben dat gedaan, en de meesten een behoorlijke bijdrage ook. Hartelijk dank daarvoor.

Helaas zijn er ook nog wat lezers, die nog steeds geen geld voor dit jaar hebben overgemaakt. Willen zij dat alsnog zo spoedig mogelijk doen? Alles is even duur en het geld is dus hard nodig. En u wilt toch niet op ons parasiteren?

=====

HEIN KWAM NIET THUIS DIE AVOND

Wanneer het nu precies geweest is weet ik niet meer, maar het moet in het begin der twintiger jaren zijn geweest. Toen immers werd er een groot stuk van de Dollard ingepolderd, het stuk dat later de Carel Coenraadpolder zou heten.

Niet zo erg ver bij ons vandaan lagen de veenkoloniën. Net als Oost-Groningen behoorden ook de veenkoloniën tot de armste streken van Nederland. Op een gegeven ogenblik nu hadden de veenwerkers 't verdomd om het zware werk nog langer tegen de lage lonen te verrichten. Er werd een loonsverhoging geëist. De eis van de veenwerkers werd niet ingewilligd en de staking was een feit.

De stakers trokken toen naar de polderwerkers aan de Dollard en probeerden die te bewegen tot een solidariteitsstaking. Deze poging mislukte echter. De polderwerkers, die op dat moment behoorlijk verdienden - voor die tijd althans - waren niet tot een solidariteitsstaking te bewegen.

En toen, op een zondagmorgen, kwam er een vijftal mensen bij ons thuis. Wie 't waren wisten wij kinderen niet, maar dat het anarchisten waren, dus geestverwanten van mijn vader, was aan geen twijfel onderhevig. Ze bleven de hele middag en avond en hoe laat ze wel vertrokken merkten wij kinderen niet, omdat we toen reeds lang sliepen.

De volgende dag ging m'n vader gewoon naar z'n werk. Maar 's avonds kwam hij niet thuis. Eén van z'n broers kwam aan de deur en zei tegen mijn moeder: "Hein komt niet thuis vanavond. Hij is gearresteerd en zit in de marechausseeskazerne." Van hem hoorden we toen ook dat in de nacht daarvoor bij de polderwerken de grote lampen, die het terrein moesten verlichten, waren stuk geslagen en dat de lokomotiefjes, die de kiepkarren moesten trekken, onklaar waren gemaakt. Mijn vader werd als verdachte of medeplichtige vastgehouden.

Allereerst werd hem gevraagd of hij wist wie de daders van de vernielingen waren. Het antwoord was natuurlijk ontkenkend. Of hij soms een idee had wie de daders konden zijn? Ook daarop bleef hij het antwoord schuldig.

Toen kwam de aap uit de mouw: "Maar wie waren dan die mensen, die zondag de hele middag en avond bij u zijn geweest?"

"Dat weet ik niet", antwoordde mijn vader.

"Maar er zijn zondag toch mensen bij u geweest?"

"Zeker".

"Maar wanneer er op zondag een aantal mensen bij u komt, dan weet u toch wel wie dat zijn?"

"Nee, dat weet ik nou net niet".

"Dus u wilt ons wijsmaken, dat u de hele zondagmiddag en avond een aantal mensen bij u heeft, hen te eten en te drinken geeft, en niet weet wie het zijn?"

"Dat wil ik u niet wijsmaken, dat is zo".

"Maar die mensen kwamen toch met een bedoeling bij u?"

"Inderdaad, ze kwamen bij me aan de deur met de bedoeling

wat water te vragen, omdat ze dorst hadden. Omdat mijn vrouw bezig was thee te zetten heb ik hen binnen genodigd om met ons thee te drinken".

"Dus u vraagt zo maar vreemde mensen bij u op de thee, mensen die u helemaal niet kent en zonder hun naam te vragen?"

"Zo is het. Er is mij altijd geleerd dat gastvrijheid een deugd is. En waarom zou ik namen vragen? Ik zie die mensen toch immers nooit meer?"

"Maar die mensen zijn de hele middag en avond gebleven".

"Ja, hoe gaat dat. De een heeft dit te vertellen, de ander dat en eer je het weet is het laat".

Een week lang hebben ze m'n vader vastgehouden. Omdat er geen enkel bewijs was en ze van hem niets wijzer werden, hebben ze hem weer moeten laten gaan. Maar dat het hun pijn gedaan heeft, dat ze geen vat op hem konden krijgen, daarvan kan men wel overtuigd zijn. Gaarne zouden ze "Hein de anarchist" - zoals hij algemeen bekend stond - te grazen hebben genomen. Helaas was het dit keer niet gelukt. Ze zouden een betere kans moeten afwachten. Die kans zou later komen en die werd dan ook met beide handen gegrepen.

J.M.

N O G M A A L S : D E S T A K I N G I N D E
B R I T S E S T A A L I N D U S T R I E

Sinds wij in het vorige nummer van "Daad en Gedachte" de staking in de Britse staalindustrie karakteriseerden als een konfrontatie tussen enerzijds de Britse regering en anderzijds de Britse arbeiders is dat aspect van het konflikt steeds duidelijker op de voorgrond getreden. De topleiding van de Britse vakbeweging - dat is nauwelijks voor tegenspraak vatbaar - heeft het lagere vakbondskader hoe langer hoe minder en de gewone leden eerst recht niet meer in de hand. Het "secondaire posten" 1) heeft een vorm en een omvang aangenomen die niet alleen ondernemers, parlementsleden en kabinetsministers de schrik om het hart hebben doen slaan, maar al evenzeer de TUC, die toch al geen voorstander van deze strijdmethode was en de verbreiding ervan met lede ogen heeft moeten aanzien. Veel sprekender nog dan deze feiten waren in de tweede februariweek bepaalde gebeurtenissen in Wales, waar een onafzienbare menigte van arbeiders niet alleen minister Keith Joseph het spreken belette, maar zich zó vijandig jegens hem gedroeg, dat de bewindsman tot een smadelijke vlucht werd gedwongen. Hij was nog maar nauwelijks uit zijn Jaguar gestapt of hij moest konstateeren dat zijn persoonlijke veiligheid gevaar liep. Die situatie veranderde niet nadat hij haastig weer was ingestapt en zijn chauffeur de wagen startte. Woedende staalarbeiders en mijnwerkers gaven aan hun verbittering uiting door met ijzeren staven op de glanzende carrosserie te beuken. Televisieverslaggevers die Sir Keith Joseph op zijn tocht naar Wales vergezelden deelden mee, dat hij zich pas weer op zijn gemak voelde, nadat de auto de

grens tussen Wales en Engeland was gepasseerd. Nadat hij op 17 januari in het Britse Lagerhuis de staalstaking een "symptoom van de Engelse ziekte" had genoemd, ervoer hij derhalve luttele weken later de ernst van deze "ziekte" aan den lijve.

In 't Lagerhuis had de Conservatieve minister Keith Joseph onder spottend hoongelach van de oppositie, te kennen gegeven dat hij voor de staalarbeiders "een zeker begrip en een zekere sympathie" had. Van diverse kanten werd hem toegevoegd, dat hij dat wel "als grap bedoeld zou hebben". De arbeiders in Wales bedoelden het stellig niet als een "grap". Zij lieten er geen enkele twijfel over bestaan welke gevoelens zij koesterden jegens de regering in het algemeen en jegens Keith Joseph als minister van industrie in het bijzonder.

Wij hebben met opzet van de warme ontvangst van deze minister in het sterk geïndustrialiseerde Wales wat uitvoerig melding gemaakt, omdat daarmee onomstootbaar wordt aangetoond hoe de kaarten werkelijk liggen. Van een-dere betekenis was het dreigement van het stakingskommittee in Scunthorpe, dat eventueel de vuren van de vier gigantische hoogovens aldaar zouden worden gedoofd 2). Het getuigde van een keiharde opstelling, die bepaald niet overeenkomt met die van de vakbeweging als zodanig.

Op 17 januari verklaarde de Labour-afgevaardigde John Silkin in het Lagerhuis, dat het bij de staalstaking niet ging om een konflikt tussen de British Steel Corporation en de vakbonden, maar om een konflikt tussen de vakbonden en de regering. Min of meer hetzelfde beweerde op 25 januari de "Financial Times". Wij hebben in ons eerste artikel over dit konflikt reeds duidelijk gemaakt, dat naar onze overtuiging bij een dergelijke beoordeeling de schijn voor het wezen wordt gehouden. En dat inderdaad de kloof niet tussen de regering en de vakbeweging loopt, dat blijkt uit verdere mededelingen van dezelfde "Financial Times", die uitvoerig berichtte omtrent pogingen van de vakbeweging om samen met 't kabinet tot een oplossing te geraken en die daarvoor contact had gezocht met Sir Geoffrey Howe, de minister van financiën 3).

Wij troffen in 't bewuste stuk in de "Financial Times" ook de volgende passage aan:

"Als de tijd is aangebroken om terug te zien op de regering van mevrouw Thatcher, zal het ons niet verwonderen indien de eerste weken van 1980 als het keerpunt van die periode worden aange-merkt. De staking in de staalindustrie is.. tot de belangrijkste kwestie in de Britse politiek geworden..."

Met die woorden werd de aandacht gevestigd op de ernst van de situatie en die ernst bleek ook uit de verklaring van Sid Weighell, sekretaris-generaal van de bond van spoorwegpersoneel, dat Groot-Brittannië niet ver meer verwijderd was van een "algemene staking". "Ik sta", zo voegde Weighell eraan toe, "onder enorme druk van mijn leden. De toestand lijkt op die van 1926."

Omtrent de ernst van de situatie verschillen wij noch met de "Financial Times", noch met de heer Weighell van mening. Maar de toestand, zo menen wij, kan bepaald niet met die van 1926 worden vergeleken, veeleer, zo schreven we reeds in ons februarinumner, met die van 1972. Ook toen viel het woord "algemene staking", maar er was daarbij sprake van een algemene staking van onderop. En ook toen scheen er slechts sprake te zijn van een

konflikt tussen vakbeweging en regering, terwijl het in werkelijkheid om een konflikt tussen de regering en de gehele arbeidersklasse ging.

Dat dezelfde schijn zich ook nu voordoet is een gevolg daarvan dat mevrouw Thatcher zich gehaast heeft maatregelen af te kondigen en aan te kondigen die, ofschoon anders van opzet dan die van haar partijgenoot Heath destijds, de vakbeweging tegen haar in het harnas jagen. Het gaat daarbij om maatregelen die tegen de arbeidersklasse gericht zijn, die in de eerste plaats beogen een einde te maken aan het ook door de vakbeweging verfoeide "secondaire posten", maar die de vakbeweging niet zonder meer kan laten passeren wil zij bij de leden niet het laatste restje krediet verspelen.

Wat mevrouw Thatcher doet is de lont aansteken, die uit het kruitvat hangt. Als het kruitvat explodeert dan zal Groot-Brittannië te maken krijgen met een ontploffing, die niet alleen aan de regering-Thatcher maar óók aan de vakbeweging aanzienlijke schade toe zal brengen. Dat weet de vakbeweging beter dan wie ook. Zij wéét, dat zo zij zich al - anders dan in '72 - onder druk van onderop - vóór een algemene staking zou moeten uitspreken en deze derhalve niet als een staking van onderop beginnen zou, men toch binnen de kortst mogelijke tijd met een algemene staking van onderop te maken zou hebben, op eendere wijze als in '72 de mijnwerkersstaking tot een staking van onderop werd en op eendere wijze als thans de staalstaking aan de leiband van de vakbeweging ontsnapt. Weighell en Len Murray van de TUC - die ook al het gevaar van een algemene staking heeft gesignaleerd - beseffen dat men in 1980 een dergelijke aktie niet meer zo gemakkelijk kan afgelasten als destijds in 1926. Daarom probeert de vakbeweging de smeulende lont te doven. De vraag waarom het gaat is, in hoeverre mevrouw Thatcher dat doven tot een schier onmogelijke opgave zal maken.

Als het inderdaad waar is, dat mevrouw Thatcher dreigt te verdrinken in de springvloed van de klassenstrijd, dan is de vakbeweging de strohalm waaraan zij zich zou kunnen vastklemmen. Maar mevrouw Thatcher ziet de naderende springvloed niet en beschouwt de strohalm als datgene waartegen ze zich moet keren.

-
- 1) Zie "Daad en Gedachte", februari 1980, blz. 6, noot 1.
  - 2) "The Times" van 26 januari 1980.
  - 3) "Financial Times" van 25 januari 1980.
-

E E N G E P A N T S E R D E A U T O ? G E E N W O N D E R !

Van de Franse bolsjewistische voorman Maurice Thorez - die de bijnaam had van zoon van het volk - is de uitspraak afkomstig, dat "men een staking moet weten te beëindigen". Hij poogde daarmee - zonder al te veel succes overigens - een einde te maken aan de stakingsbeweging met bedrijfsbezetting van juni 1936. Vandaar, dat het ons niet verbaasd heeft dezer dagen te vernemen, dat deze "zoon van het volk" placht rond te rijden in een bijzonder dure gepantserde auto. Wie op een wijze als hij gedaan heeft, strijdende arbeiders in de rug aanvalt, die doet er wijs aan op alles voorbereid te zijn. Aanslagen van rechts? Kom nou. Maurice was "rechts".